

DOLHUYS | MUSEUM VAN DE GEEST

JUBILEUM MAGAZINE | 2005-2015

**“NO GREAT
MIND HAS
EVER EXISTED
WITHOUT
A TOUCH OF
MADNESS”**

- ARISTOTELES

INHOUD

P03
Voorwoord

P06
**Bijzondere
geesten**

P08
**Missie &
Visie**

P12
Voor wie

P24
**Hoogtepunten
programmering**

P30
Educatie

P40
Historie

P43
**Credentials &
Colofon**

VOORWOORD

Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan presenteert Het Dolhuys met trots ons speciale jubileummagazine. Met een uitgebreid overzicht van onze meest spraakmakende tentoonstellingen, zowel nationaal als internationaal. U leest over onze aantrekkelijke educatieve programma's en hun impact. Verder treft u informatie aan over onze populaire 43e april-avonden, die voor uitverkochte zalen zorgen. En natuurlijk over onze unieke collectie die wij in de afgelopen jaren hebben kunnen uitbreiden met bijzondere aankopen van outsider art en nog veel meer, u vindt het allemaal in deze speciale jubileumuitgave.

Het Dolhuys is in tien jaar tijd uitgegroeid tot een publiekstrekker met jaarlijks maar liefst 40.000 bezoekers! Cultuur verbindt, zeker in het geval van Het Dolhuys. Wij hebben met ons programma veel verschillende publieksgroepen, bedrijven en instellingen bereikt en een voor velen moeilijk onderwerp toegankelijk kunnen maken. De impact daarvan is groot, zeker voor mensen met psychische problemen en hun omgeving. Want informatie en kennis dragen bij aan begrip, wat weer leidt tot grotere bespreekbaarheid en sociale inclusie. Het Dolhuys is in de afgelopen jaren door vele vrijwilligers ondersteund, door hun inzet en betrokkenheid hebben wij heel veel activiteiten op een hoger plan kunnen tillen. Door onze werkervaringsplaatsen en reïntegratie kunnen wij ook voor hen iets terug doen. In de afgelopen jaren vonden tientallen vrijwilligers betaald werk buiten Het Dolhuys, ook daar zijn wij trots op.

Bijzonder is ook dat Het Dolhuys sinds de oprichting in 2005 financieel op eigen benen staat, zonder subsidies van de overheid. Vanaf het allereerste moment is dit mogelijk gemaakt door ons uitgebreide netwerk van financiers. Met steun van de Founding Fathers

en andere GGZ-participanten, sponsors, bedrijven, fondsen, Regenten en vrienden en door inkomsten uit horeca en winkel ziet de toekomst er financieel goed uit. Ik wil hier graag iedereen heel hartelijk danken voor deze steun die het verschil maakt voor Het Dolhuys en die dit geweldige succes mogelijk heeft gemaakt.

Samen maken we nu de overstap naar museum van de geest waarbij we onder meer aandacht besteden aan het bijzondere van de menselijke geest, de grote denkers en hun diagnose. In onze nieuwe programmering stellen wij de heersende norm ten aanzien van afwijkende geesten ter discussie. Zoals de Amerikaanse filosoof Daniel Dennett zei "Hoe kan het dat iets dat ons zo vertrouwd is ons zo vreemd voorkomt?"

Ik wens u veel leesplezier!

Hans Looijen, directeur Het Dolhuys

“HET DOLHUYS DOET JE BESEFFEN DAT IEDER LEVEN DE MOEITE WAARD IS OM GELEefd TE WORDEN. OOK ALS HET SOMS WAT MINDER GOED GAAT.”

Drs. Wouter M. van Ewijk, MBA

Voorzitter Raad van Bestuur De Forensisch Zorgspecialisten

Mede-initiatiefnemer en -oprichter Het Dolhuys

Voorzitter bestuur Het Dolhuys 2004-2015

Lid Dolhuys Regentenkring

HET MEEST MENSELIJKE MUSEUM

Dankzij de steun van onze partners, sponsors en fondsen hebben wij de afgelopen tien jaar een uiteenlopende, bijzondere reeks activiteiten kunnen ondernemen over de waarde van afwijkend gedrag. Thema's zoals gender diversiteit, de kunst van het ouder worden, mantelzorg, identiteit, religie en gekte, wonen en jeugd maken deel uit van ons tentoonstellingsprogramma.

Het is dan ook een logische stap om in 2013 de transitie in te zetten van 'nationaal museum van de psychiatrie' naar 'museum van de geest'. Deze verbreding naar de geest brengt nadrukkelijk andere zorgdomeinen

binnen de blik van Het Dolhuys. Inmiddels zijn de forensische zorg, verstandelijke gehandicaptenzorg en ouderenzorg betrokken bij het inhoudelijk programma, ook de verslavingszorg en andere instellingen die zijn betrokken bij de zorg voor de geest zijn in beeld gebracht.

Met deze verbreding toetst het museum haar programmering aan een nieuwe kernboodschap die luidt: 'Ontdek het bijzondere van de menselijke geest in een unieke omgeving; in Het Dolhuys en daarbuiten. Onze collecties komen door persoonlijke verhalen tot leven. Wij betrekken publiek en professionals bij onze verkenning van en reflectie op de geest om zo de heersende norm van het afwijkende ter discussie te stellen.'

FOTO: THIJS WOLZAK

BIJZONDERE GEESTEN

Ons museum viert de menselijke geest. Wij bieden een boeiende en toegankelijke ervaring waarbij het persoonlijke verhaal telkens centraal staat.

De komende jaren inspireren wij het publiek met bijzondere geesten, de grote denkers en hun rol in de samenleving. Dus vindt u in Het Dolhuys straks ook verhalen van filosofen, wetenschappers en schrijvers, maar ook van musici, medici en kunstenaars.

Dankzij een belangrijke particuliere schenking heeft Het Dolhuys zich kunnen richten op het verwerven en exposeren van een bijzondere kunstvorm: outsider art. Op verschillende momenten in de geschiedenis verzamelden psychiaters, zorgverleners, kunstenaars en musea werk van patiënten uit instellingen en daar buiten dat niet tot de officiële corpus van de kunst werd gerekend. Deze zogenoemde 'outsider art' kent een groeiende belangstelling van de kunstwereld en het publiek, in Nederland nog in bescheiden mate. Deze kunst nam in 2013 een centrale plek in op de Biënnale van Venetië. Dolhuys | museum van de geest zal voor deze kunst aandacht blijven genereren.

BIJZONDERE GEESTEN, GROTE DENKERS

RUIMTE VOOR ANDERS ZIJN

'Normaal' is de norm, daarmee staat ook de plaats van hen die als afwijkend worden gezien onder druk. Wij vinden het cruciaal om te blijven werken aan een inclusieve samenleving. Het Dolhuys verbindt mensen. Betrekken is verbinden. Wij ontwikkelen activiteiten waarmee wij bijdragen aan een betere samenleving door het tegengaan van stigma en het verbinden van mensen. Waar vroeger mensen met afwijkend gedrag

uit de samenleving werden verwijderd, staan zij centraal in museum van de geest. Wat als afwijkend wordt benoemd verschilt door de tijd, maar stigma en uitsluiting zijn van alle tijden. Wij vragen niet om een bepaalde instelling of houding, onze deuren staan voor iedereen open. Wij vragen maar een ding: dat na een bezoek aan Dolhuys | museum van de geest de deur van je geest tenminste op een kiertje staat.

MISSIE

Het Dolhuys | museum van de geest, streeft naar het in beeld brengen van de mens in al haar facetten en het ter discussie stellen van stereotype beelden om zo een bijdrage te leveren aan erkenning, waardering en begrip voor mensen. In het bijzonder van mensen die in Nederland afwijken van de geldende 'norm' in hun gedrag, denken en emoties, in zowel positieve als negatieve zin, zowel in heden als verleden.

VISIE

In onze samenleving zijn stigma's ten aanzien van afwijkend gedrag volop aanwezig. Het Dolhuys wil een wezenlijke objectieve bijdrage leveren aan beeldvorming middels bijzondere kunst, ontmoeting, verwondering en open debat.

**PSYCHIATRIE OF EEN CREATIEVE GEEST?
ART OF OUTSIDER ART? HET DOLHUYS
PROGRAMMA BIEDT NIEUWE INVALS-
HOEKEN EN STIMULEERT HET DEBAT."**

Marijke van Putten, Psychiater
Voorzitter Raad van Bestuur GGZ NHN
Voorzitter Raad van Toezicht Het Dolhuys
Lid Dolhuys Regentenkring

**"LOGIC WILL
GET YOU
FROM A TO B,
IMAGINATION
WILL TAKE YOU
EVERYWHERE"
- ALBERT
EINSTEIN**

**WAT IS
NORMAAL?
EN WIE
BEPAALT DAT?**

**“INSTEAD OF
THINKING
OUTSIDE THE
BOX, GET RID
OF THE BOX.”
– DEEPAK
CHOPRA**

**DE
MENSELIJKE
GEEST IN DE
SPOTLIGHT**

VOOR WIE

Jong en oud, hoog en laag opgeleid, vrouwen én mannen: Het Dolhuys heeft de ambitie om een breed publiek binnen te halen, van 8 tot 80 jaar. Voor leerlingen van de basisschool zijn er educatieve programma's zoals 'Kijken met je oren', pubers gaan op ontdekking door het puberbrein in het speciale paviljoen 'De Bovenkamer'. Studenten maken kennis met de wereld van de wetenschap of nemen deel aan een symposium. Voor de geïnteresseerde cultuurparticipaat zijn er onze wisselende tentoonstellingen, die gaan over de kunst van het ouder worden of gender diversiteit, maar ook over de maakbare mens en een ontmoeting met de bijzondere geesten van de kunstenaars Van Gogh en Munch.

Het Dolhuys is favoriet bij middelbare scholieren, VMBO, HAVO en VWO. Bijna dagelijks heeft het museum een groep middelbare scholieren in huis. Specifiek bij jongeren willen we kennis vergroten over afwijkend gedrag en bijdragen aan inclusie.

Een andere belangrijke doelgroep zijn alle werknemers uit de geestelijke gezondheidszorg, verstandelijke gehandicaptenzorg, ouderenzorg, verslavingszorg en forensische zorg. Behalve personeel ook cliënten, familieleden en andere direct betrokkenen. Ook voor deze doelgroep is de 43e april-avond, onze maandelijkse thema-avond met interessante sprekers uit de wereld van de wetenschap, literatuur en gezondheidszorg, een gewild programma.

En dan zijn er nog diverse outreach programma's, waarbij het publiek op locatie wordt bediend. Denk aan speciale projecten met bewoners in verzorgingshuizen of een tentoonstelling over gender diversiteit op een multiculturele vmbo-school.

**“PRACHTIG,
GEVOELIG EN
MEESLEPEND”**

- Reactie uit gastenboek

DE ACTIEVE CULTUURPARTICIPANT

VMBO PROJECTWEEK

**DE DEUREN
STAAAN
VOOR
IEDEREEN
OPEN**

**HOOGOPGELEIDEN
20-30 JAAR**

**EEN PLAATS OM ELKAAR TE
ONTMOETEN EN HET GESPREK
AAN TE GAAN**

**WIJ VRAGEN MAAR EEN DING:
DAT NA EEN BEZOEK AAN
HET DOLHUYS DE DEUR VAN JE GEEST
TENMINSTE OP EEN KIERTJE STAAT**

**BUITENLANDSE
BEZOEKERS**

PARTNERS

Sinds de oprichting in 2005 staat het museum financieel op eigen benen; wij ontvangen geen overheidssubsidie. Vier 'founding fathers' uit de GGZ maakten de oprichting mogelijk. Door hun grote betrokkenheid en steun en de overdracht van collecties kon Het Dolhuys tien jaar geleden haar deuren voor het publiek openen en stem geven aan verhalen die tot dan toe niet werden gehoord.

Wij ontvangen financiële steun van steeds meer instellingen en bedrijven, resulterend in een huidig aantal van 20 participanten en 15 sponsors. Onze particuliere geefkring telt al 35 regenten en meer dan 300 vrienden. Ons bezoekersaantal is gegroeid van 12.000 naar 40.000 bezoekers per jaar waarmee een aanzienlijke bijdrage aan inkomsten wordt gerealiseerd.

Met financiële steun van vele GGZ participanten, sponsors, de particuliere geefkring en de eigen inkomsten (zoals horeca, bijeenkomsten en entree) wordt de lopende exploitatie bekostigd. Voor het activiteitenprogramma zoals tentoonstellingen, lezingen en outreach programma's geldt een aparte activiteitenbegroting die wordt gedekt door specifieke fondsenwerving en project sponsoring. Zo financierde Stichting Doen het meerjarenprogramma over identiteit en ondersteunt Doen ook de transitie en ons jubileumprogramma in 2015. Een belangrijke inkomstenbron voor de realisatie van projecten is het jaarlijkse sponsordiner waar op ludieke wijze inkomsten worden gegenereerd. Daarnaast is er sinds 2014 een businessclub met interessante netwerkmogelijkheden en een speels inhoudelijk aanbod over leiderschap en de geest.

PARTICULIERE GEEFKRING

Onze particuliere gevers zijn de ambassadeurs van Het Dolhuys: de Regenten en Regentessen zijn onze gewaardeerde schenkers, door de Geefwet profiteren schenkers en Het Dolhuys maximaal van de jaarlijkse gift. Sinds wij het bestaan van Regenten in Het Dolhuys nieuw leven hebben ingeblazen vormt de Regentenkring een belangrijk onderdeel van ons museum. Schenkers voelen zich verbonden met de doelstelling van het museum en kunnen ons werk ondersteunen: Het Dolhuys levert een wezenlijke bijdrage aan objectieve beeldvorming middels bijzondere kunst, ontmoeting, verwondering en open debat.

Het Dolhuys kent een lange traditie van Regenten, die vanaf 1582 belast waren met funding voor het toenmalige pest- en dolhuys. De Regenten en Regentessen zamelden geld in, veelal bij vooraanstaande burgers, om zo het dolhuis in stand te kunnen houden. Zo zorgden zij dat er geld en middelen beschikbaar waren voor de verzorging van de bewoners.

Op dit moment heeft het museum 35 Regenten en meer dan 300 vrienden. Deze particuliere gevers genieten een aantal privileges. Ze hebben gratis toegang tot de maandelijkse 43e april-avond; Regenten mogen gebruik maken van onze unieke Regentenkamer. Daarnaast is er een jaarlijks Regentendiner.

REGENTENKAMER

KENNIS & COLLECTIE

Het museum is in 2005 ontstaan uit een initiatief van verschillende psychiatrische instellingen. Collecties van prenten, foto's en oude therapeutische gebruiksvoorwerpen die in de loop der jaren zijn verzameld worden ondergebracht in Het Dolhuys. Het Dolhuys beschikt inmiddels over een unieke (inter)nationale kenniscollectie waarin alle expertise en kennis aanwezig is bij de medewerkers, participanten en adviseurs, in de objectcollecties, de beeldcollectie (meer dan 20.000 beelden), de historische bibliotheek (7.000 titels) en de media-theek (750 banden en films). Het Dolhuys speelt hiermee nationaal en internationaal een belangrijke rol met betrekking tot educatie, opinievorming, de-stigmatisering en kennisontwikkeling. Het kenniscentrum verricht research, ook de collectiezorg is hier ondergebracht en draagt op stimulerende wijze bij aan het programma van Het Dolhuys.

SUCCES DOOR SAMENWERKING

Het Dolhuys is een sterk merk met een groeiend publiek en een stevig cultureel en wetenschappelijk netwerk. Met het Van Gogh museum werd de tentoonstelling 'Van Gogh, gek of geniaal' ontwikkeld. Met verschillende wetenschappelijke partners zijn educatieve programma's ontwikkeld. Hiermee bedienen wij groep 8 van het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs, mbo, hbo en in toenemende mate universitaire studenten. De programma's laten een blijvende indruk achter. "Een museum dat stemt tot nadenken," is een veelgehoorde reactie uit het publiek.

43E APRIL
Uitverkochte zalen en geanimeerde gesprekken: de 43e april-avond is een populair lezing- en debat programma. Iedere derde donderdag van de maand gaat de bezoeker in gesprek met schrijvers, wetenschappers en ervaringsdeskundigen. Met gasten als Isa Hoes, Jim van Os, Trudy Dehue, Midas Dekkers en nog veel meer denkers en doeners. De naam van deze avond is geïnspireerd op de roman 'Dagboek van een gek' (1835) van de Russische schrijver Nikolai Gogol, waarin de hoofdpersoon een waan krijgt en denkt dat hij in het jaar 2000 op 43 april de koning van Spanje zal worden.

OUTREACH
Het community outreach programma van Het Dolhuys betrok bewoners in verzorgingstehuizen, ouderen, de HLTB community, het VMBO en asielzoekerscentra en creatieve ateliers in penitentiaire inrichtingen. 'Dolhuys op locatie' biedt deelpresentaties in heel Nederland. In 2013-2014 werden zes gemeenten aangedaan.

MUSEALE UITWISSELING
Bij alle projecten werd samengewerkt met musea en collecties. De Wellcome Collection in Londen nam integraal de Japan tentoonstelling over. Onze collectie outsider art was te zien in het Bonnefanten museum en in Villa Kanjel in Maastricht.

Het Dolhuys bedankt alle financiële partners die de afgelopen tien jaar het museum hebben gesteund en mogelijk gemaakt. In het bijzonder bedanken we de huidige participanten en sponsoren die lange tijd aan ons verbonden zijn en de fondsen die ons huidige jubileumprogramma mogelijk maken.

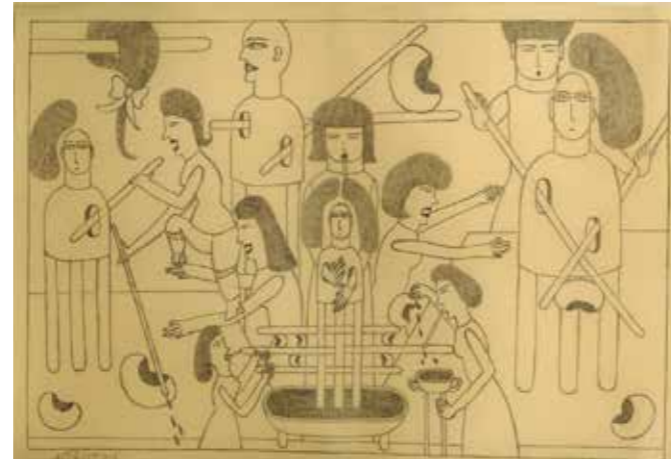

PRINS BERNHARD
CULTUURFONDS
De kunst van het geven

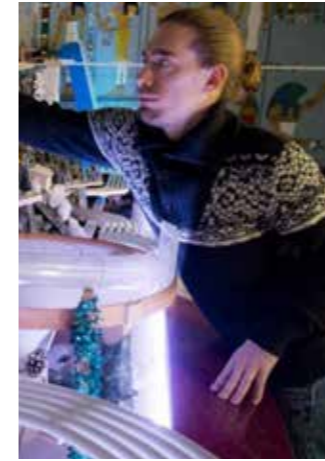

HOOGTEPUNTEN PROGRAMMERING 2005 – 2015

OUTSIDER KUNST

Outsiderkunst is een verzamelnaam voor kunstwerken die om verschillende redenen buiten het reguliere circuit van academische opleidingen, galeries en musea worden geproduceerd. Hiervoor werken wij samen met prominente galeries en werkplaatsen uit heel Europa, Japan en China. Verborgene schoonheid uit Japan wordt in 2013 integraal overgenomen door de Wellcome Collection in Londen en is in 2014 te zien in Museum Bonnefanten en Villa Kanjel in Maastricht. Verborgene Schoonheid uit Rusland biedt in 2013 voor het eerst een museale presentatie van deze Russische werken in Nederland. Ook Willem van Genk's wereld herleefde in Het Dolhuys. Inmiddels beschikt Het Dolhuys over een aankoopfonds voor eigen collectie outsiderkunst en verwierf opvallende werken, deze aankopen figureren prominent in tentoonstellingen.

JELLE'S KNIKKERBAAN

In 2007 is dit markante bouwwerk te bewonderen: de 409,24 meter lange knikkerbaan van de 23-jarige autistische Jelle. De knickers moeten diverse hindernissen overwinnen: een springschans, suisbuizen, trechters, loopings en een spiraaltoren. Al van jongs af aan is Jelle bovenmatig gefascineerd door knikkerbanen: hij vindt het geweldig om te zien hoe de knickers over zijn zelfgemaakte baan hun weg vinden. Het geluid van de baan is voor hem essentieel. Het getingel en geratel mogen niet ontbreken. Het project is geopend door Hugo Borst.

MIJN HUIS ZIT IN MIJN HOOFD

Hoe staat u tegenover een (ex)psychiatrische patiënt als buur? Onder de titel 'Mijn huis zit in mijn hoofd, op bezoek bij die andere burens' stelt Het Dolhuys de bezoeker in 2008 de gelegenheid om kennis te maken met vier nieuwe burens: Anton, Bertus, Sanne en Woodrow. Alle vier worden in hun leven begeleid door medische en maatschappelijke opvang. Zij maken de bezoeker deelgenoot van hun gedroomde woonplek en vertellen over hun huidige woonsituatie en hoe ze daar terecht zijn gekomen.

**“PRACHTIG
MUSEUM MET
BOEIENDE
EXPOSITIES”**

- Reactie uit gastenboek

'MET MIJ ALLES GOED': VAN LITTEKEN NAAR TAAL

Deze expositie van Het Dolhuys in samenwerking met de Landelijke Vereniging Zelfbeschadiging is in 2009 de aftrap van een landelijk kunst- en trainingsproject met als doel de hulp na zelfbeschadiging te verbeteren. De expositie wordt opgevolgd door een meerdaags trainingsprogramma voor professionals in samenwerking met ervaringsdeskundigen. De trainingen vinden plaats bij GGZ instellingen in heel Nederland. Uiteindelijk zijn tien locaties en instellingen betrokken. Met medewerking van de VPRO en tien 10 beeldend kunstenaars.

MAF-FESTIVAL

MAF is een internationaal festival dat een podium biedt aan kunstenaars met psychische problemen en aan kunstenaars die zich aangetrokken voelen tot gekte. In 2010 vindt het derde internationale Madness & Arts Festival plaats in en om Het Dolhuys en op 13 locaties in Haarlem. Theater, dans, film, muziek, beeldende kunst, literatuur en poëzie. Daarnaast is er ruimte voor discussie en reflectie. In MAF staat de vraag centraal of kunst een positieve invloed kan uitoefenen op de beeldvorming rond psychiatrische stoornissen.

“VEELZIJDIG, MOOI OPGEZET EN AANTREKKELIJK GEBRACHT”

- Reactie uit gastenboek

DOSSIER VAN GOGH

'Dossier Van Gogh' spitst zich toe op de laatste twee jaar van zijn leven waarin hij onder meer in Arles (Frankrijk) woonde en een jaar lang was opgenomen in een inrichting in St. Rémy. Na zijn dood (1890) hebben psychiaters aan de hand van zijn schilderijen verschillende diagnoses gesteld over zijn ziekte. De kunstenaar zelf komt ook aan het woord. Uit brieffragmenten blijkt hoe hij zelf dacht over de relatie tussen zijn gekte en zijn kunstenaarschap. Hij schreef onder meer: 'Ik ben niet gek, want ik ben tussen aanvallen door helder'. 'Dossier Van Gogh' is een interactieve tentoonstelling waar het publiek haar eigen dossier kan samenstellen. Ter gelegenheid van de tentoonstelling is ook een bundel uitgegeven waarin verschillende visies staan over zijn gekte en genialiteit.

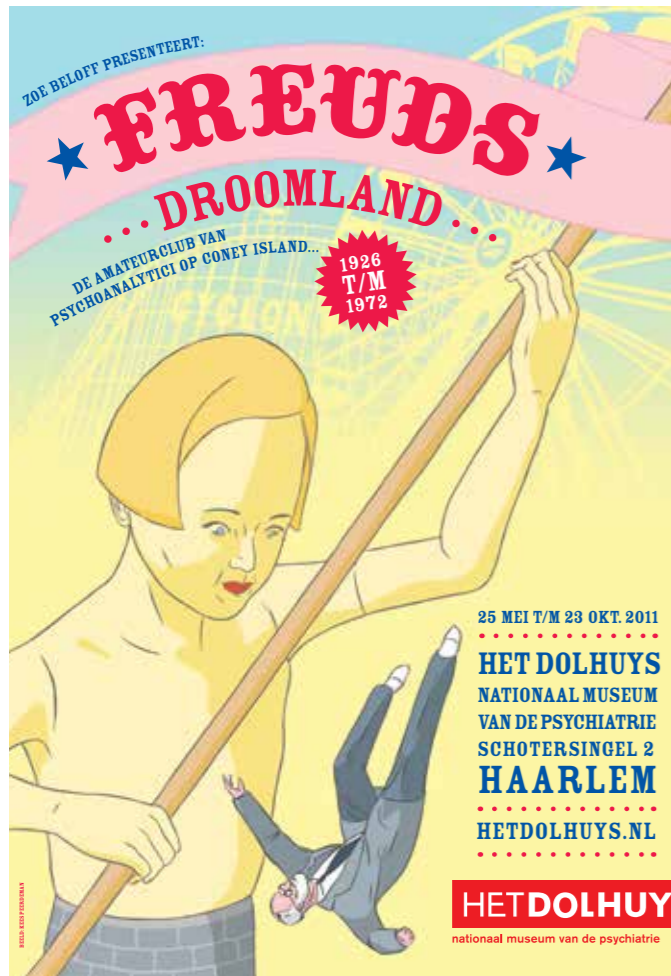

RANDPROGRAMMA

HERSENONDERZOEK KUNST EN GEKTE

Kunst is er al zolang er mensen zijn. Waarom? Omdat kunst nodig is om mensenhersens scherp te krijgen en scherp te houden. Muziek, dans, drama, beeldende kunst en literatuur ondersteunen belangrijke hersenfuncties als luisteren, kijken, verhalen vertellen en loslaten. Laboratoriumonderzoek laat zien hoe dynamisch en speels de hersenen van nature zijn. In aansprekende taal verhaalt Mark Mieras over het wetenschappelijk verband tussen kunst en gekte. Mieras is onder andere auteur van 'Heftige hersenen' over de pubertijd en het brein. Mark Mieras is wetenschapsjournalist, van zijn hand verschenen artikelen in NRC Handelsblad, de Volkskrant, Psychologie Magazine, Intermediair en Avenue.

ZOE BELOFF'S DE AMATEURCLUB VAN PSYCHOANALYTIICI OP CONEY ISLAND, 1926-1972

De tentoonstelling is gebaseerd op een bezoek van psychoanalyticus Sigmund Freud aan New York in 1909, waarbij hij ook Coney Island aandeed. De tentoonstelling komt tot stand in samenwerking met de New Yorkse kunstenaar Zoe Beloff. Zij ontdekte psychoanalyticus Albert Grass en zijn plan voor het pretpark 'Dreamland'. Beloff nam deel aan tal van internationale tentoonstellingen in onder meer het Whitney Museum of American Art, MoMA New York, het Freud Dream Museum, Sint-Petersburg en Centre Pompidou, Parijs.

OUTREACH: WIJ ZULLEN DOORGAAN

Voor de groep 'immobiele ouderen' maakt Het Dolhuys in 2012 een speciaal programma op locatie bij de tentoonstelling 'We zullen doorgaan, de kunst van het ouder worden'. Dit project onderzoekt de omgang met leeftijd, nu steeds meer mensen een hoge leeftijd bereiken. Onze kijk of ouderdom is veranderd: vroeger genoten ouderen van hun 'welverdiende oude dag' en de bijbehorende rust, nu zijn ouderen actieve pensio'nado's die er op uit trekken. Hoe gaan zij om met deze nieuwe werkelijkheid? In samenwerking met Zona's KIOSK, een kunstenaarscollectief uit Amsterdam dat speciaal met ouderen in verzorgingstehuizen werkt, wordt een outreach programma voor op locatie samengesteld. Het programma wordt aan de Haarlemse verzorgingscentra aangeboden gedurende de periode dat de tentoonstelling in Het Dolhuys is te zien. Belangrijke motivatie van het outreach programma is dat er ontmoeting en verbinding tussen mensen plaatsvindt aan de hand van de tentoonstelling en het onderwerp. De vorm is vertaald in het gezamenlijk objecten maken, verhalen vertellen, verhalen optekenen. Van elke ontmoeting tussen de kunstenaar en de ouderen is een tastbaar resultaat gemaakt, dat in de tentoonstelling te zien is geweest. In totaal nemen zes ouderen woonlocaties deel aan dit project.

DE GEEST GEPORTRETTEERD: KOOS BREUKEL

Met zijn camera weet hij de ziel van de bewoners te vangen: in een serie van ruim dertig werken heeft fotograaf Koos Breukel in 2014 de laatste bewoners van de Valeriuskliniek in Amsterdam gefotografeerd. Het gaat om portretten van psychiatrische patiënten, behandelaren en bestuursleden zonder titels en bijschriften. Hierdoor worden bezoekers geprikkeld zelf hun (voor)oordelen te bevragen. Na meer dan 103 jaar is de psychiatrische kliniek gesloten en zijn de bewoners eind vorig jaar verhuisd naar een nieuw pand van GGZ inGeest in Amsterdam. Breukel geeft met zijn portretten een interessant beeld van een verborgen wereld.

LEVENSLANG: HET CRIMINELE BREIN ONTLEED

Nadenken over de grens tussen goed en fout: het is één van de belangrijkste thema's in 'Levenslang', het criminele brein ontleed. Hoe kijken kunstenaars naar een dader en hoe kijkt een dader naar zichzelf? Voor het eerst in Nederland zijn er foto's van 'geboren' criminelen te zien, afkomstig uit het Museo Lombroso in Turijn. Psychiater Cesare Lombroso was een pionier in het onderzoek naar de biologische oorzaken van crimineel gedrag. Deze bijzondere collectie, samen met een interactieve-installatie van Titia Bouwmeester met verhalen van tbs'ers, vormen de basis van 'Levenslang'. Het is de tweede grote tentoonstelling waarin Het Dolhuys zich profileert als museum van de geest, die met haar nieuwe programmering de menselijke geest in al haar facetten centraal stelt.

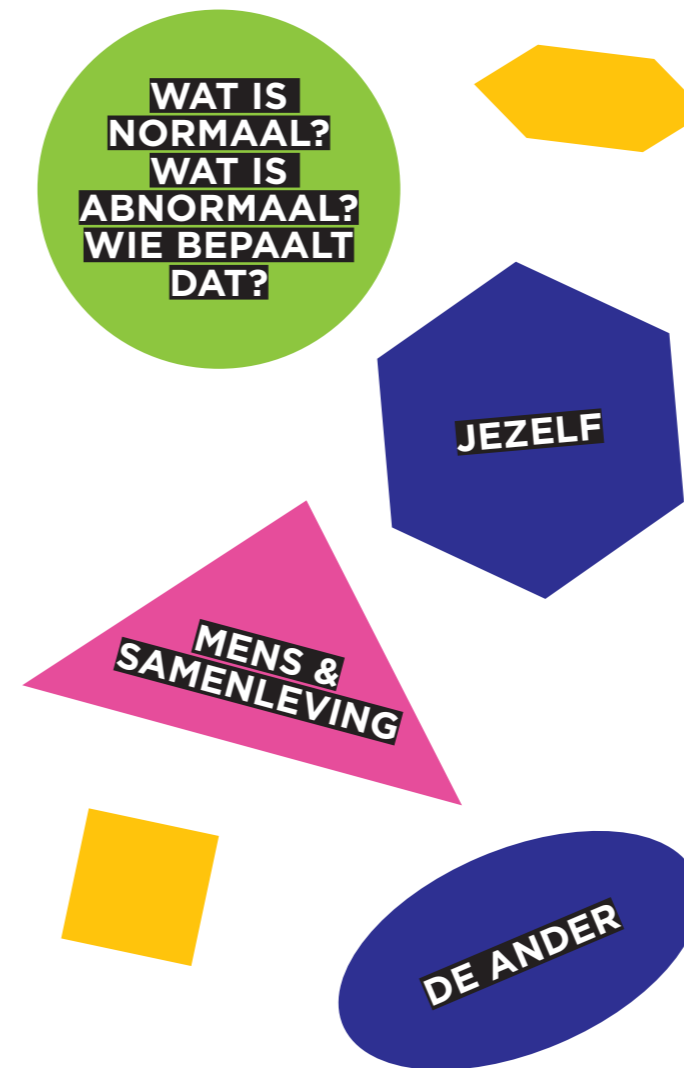

EDUCATIE

Wat is normaal of abnormaal? En wie bepaalt dat eigenlijk? In onze educatieve programma's staan deze vragen centraal. De leerlingen worden tijdens het museumbezoek gestimuleerd een actieve houding aan te nemen om eigen meningen te formuleren, te onderbouwen en eventueel bij te kunnen stellen. Het Dolhuys ontwikkelt speciale lesprogramma's voor de bovenbouw van het basisonderwijs en het voorgezet onderwijs. In deze programma's maken de leerlingen op toegankelijke en filosofische wijze kennis met de complexe wereld van de afwijking. Ze ontmoeten zichzelf en de ander in een wereld van anders zijn.

**“EEN MUSEUM DAT
STEMT TOT NADENKEN”**

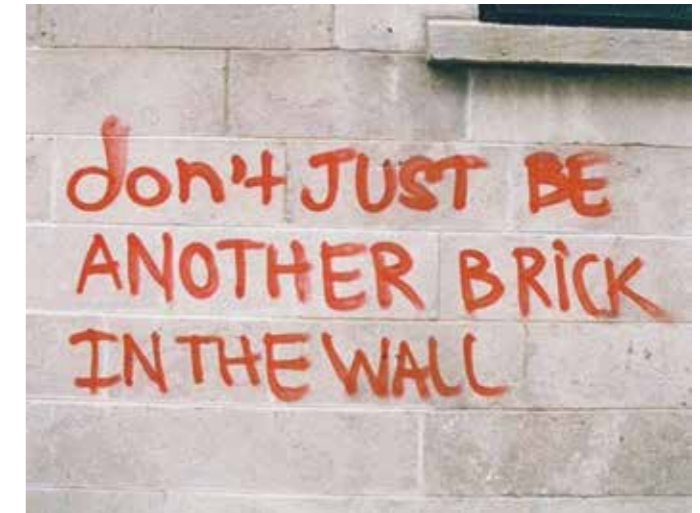
- Reactie uit gastenboek

IK M/V PROJECTWEEK

DOELGROEP: LEERLINGEN VOORGEZET ONDERWIJS (VMBO-T, HAVO/VWO) EN MBO | LEEFTIJD: 12 - 18 JR

Het Lentis LIFE College te Schiedam (VMBO/MBO) heeft het Dolhuys benaderd om deze tentoonstelling als educatieproject in te zetten. Het museum heeft na afloop van de tentoonstelling de kern van de expositie opgebouwd binnen het schoolgebouw en daaromheen een projectweek georganiseerd. Een van de kerndoelen voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs is de leerling kennis te laten maken met overeenkomsten, verschillen en veranderingen in cultuur en levensbeschouwing in Nederland. Leren de eigen en andermans leefwijze daarmee in verband te brengen. De betekenis voor de samenleving te leren zien met respect voor elkaars opvattingen en leefwijzen. Respectvol leren omgaan met seksualiteit en diversiteit binnen de samenleving. Het Dolhuys biedt hiervoor reizende exposities en georganiseerde lessen en opdrachten die verzorgd worden door museumdocenten op locatie.

KIJKEN MET JE OREN

DOELGROEP: LEERLINGEN BOVENBOUW BASIS-ONDERWIJS | LEEFTIJD: 12 JR

Wie wat bewaart, heeft wat! is een bijzonder project opgezet door Erfgoed Educatie voor de leerlingen van basisscholen. Het Dolhuys verzorgt het programma voor groep 8. Hierin laten wij leerlingen ervaren dat erfgoed in en buiten musea dingen laat zien, maar ook juist niet laat zien. Om hier achter te komen moet je kijken met je oren. De verhalen uit Het Dolhuys, maar ook de verhalen van de kinderen zelf staan centraal. Naast de algemene kerndoelen die voor het hele project zijn geformuleerd, sluit het programma van Het Dolhuys aan bij het kerndoel Mens en Samenleving: leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.

DE BOVENKAMER

Doelgroep: Leerlingen van het VMBO, HAVO & VWO
Leeftijd: 14 tot 18 jaar.

Jongeren gaan in De Bovenkamer op ontdekkingsstocht door het puberende brein. Ze krijgen op interactieve wijze inzicht in de werking van hun brein en dat van de ander. De reis begint in een donkere kamer met een brein op sterk water, waarin de gids het onderwerp introduceert. Vervolgens kijken ze een film waarin vier jongeren vertellen over verslaving, autisme, angststoornissen en ADHD. Tussen de verhalen door doen de jongeren korte testjes over hun eigen persoonlijkheid en bespreken de uitkomsten met de gids.

Niet alleen jongeren zijn welkom in De Bovenkamer. Iedere zondagmiddag wordt in Het Dolhuys een open rondleiding door de Bovenkamer gegeven voor het grote publiek.

**“IK HEB HEEL VEEL
RESPECT VOOR JULLIE.”**

- Reactie uit gastenboek

DE VERDIEPING

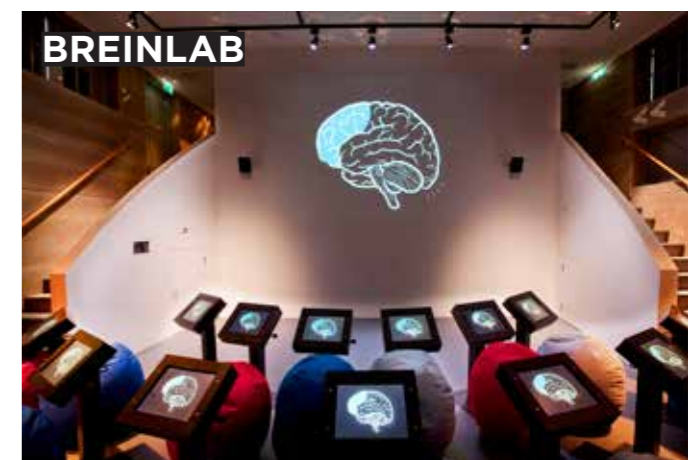

DE HERSENCCEL

BOVENKAMER

BREINLAB

VRIJWILLIGERS

Al sinds het ontstaan van Het Dolhuys maken vrijwilligers deel uit van ons team, al dan niet met een psychiatrische achtergrond. Overal in het museum kom je hen tegen: achter de balie en in het restaurant, als toezichthouder op zaal of gastheer of -vrouw, of bij de op- en afbouw van tentoonstellingen. Ook op het boekingskantoor en als 'rechterhand' van de conservator zijn vrijwilligers actief: onmisbare krachten voor Het Dolhuys. Op dit moment telt het museum zo'n 100 vrijwilligers.

WERK NAAR VERMOGEN

Vrijwilligers betrokken en gemotiveerd houden, dat staat centraal in het vrijwilligersbeleid. Wij willen op deze manier mensen met een psychische kwetsbaarheid helpen hun participatie te vergroten. We stomen hen klaar voor arbeidsparticipatie. Wat wij bieden is een inspirerende werkomgeving waar mensen zichzelf mogen en kunnen zijn, waarin men zich gezien en gewaardeerd voelt.

Het Dolhuys heeft in november 2010 een vrijwilligersbureau opgezet met als doel vrijwilligers de mogelijkheid te bieden een waardevolle bijdrage te leveren aan de doelstellingen van het museum. Het bureau biedt begeleiding en ondersteuning om persoonlijke ontwikkeling te bevorderen. De vacatures worden door het

vrijwilligersbureau uitgezet bij re-integratie bedrijven, het UWV en bekendgemaakt op de eigen website. Tussen 2010 en 2013 is gebleken dat Het Dolhuys een belangrijke bijdrage levert aan de reïntegratie van (ex) psychiatrische patiënten en langdurig werklozen. In de periode 1 oktober 2010 tot en met 1 september 2013 kwamen 99 vrijwilligers nieuw in dienst. Bij 39 vrijwilligers was er sprake van reïntegratie. Van deze groep zijn er 8 personen die betaald werk hebben gevonden of hun opleiding hebben kunnen afmaken. Van de overige 60 vrijwilligers hebben 19 personen een betaalde baan gevonden. Vanaf 2013 zijn circa 130 vrijwilligers flexibel ingezet bij vaste taken als receptie, rondleidingen, museumcafé, archivering, secretariaat, publiciteit, ondersteuning van bedrijfsvoering en collectieregistratie.

PROGRAMMA 2015 - 2016

De komende jaren inspireren wij het publiek met bijzondere geesten, de grote denkers en hun diagnose. Over filosofen, wetenschappers en schrijvers, maar ook over musici, medici en kunstenaars. Alle programma's komen door persoonlijke verhalen tot leven. Wij ontdekken, betrekken, en verkennen om zo de heersende norm van het afwijkende ter discussie te stellen.

'DE MAAKBARE MENS'

In het programma 'De maakbare mens' verkennen we verschillende ideaalbeelden waaraan wijzelf en anderen moeten voldoen. Veel Nederlanders willen anno 2015 hun tekortkomingen de baas worden en zichzelf verbeteren. Zij leren leven met een handicap, van een verslaving af te komen, beter te presteren, een perfect lichaam te krijgen, gelukkiger en gezonder te worden, zichzelf te ontplooiën of in moreel opzicht een beter mens te worden.

We belichten methoden, technieken en therapieën – denk bijvoorbeeld aan breinstimulatie – die op dit moment ter beschikking staan, om aan onszelf te sleutelen en om het huidige ideaalbeeld zo goed mogelijk te benaderen. Het programma roept bij de bezoeker ook ethische vragen op: Waarom willen wij ons brein zo graag verbeteren? Gaan we niet te ver in onze pogingen om onvolmaaktheid uit ons leven te bannen? Wat is de waarde van afwijking en wat is de prijs van het streven naar een 'ideaal mensbeeld'?

Dit geloof in de maakbaarheid gaat uit van een ideaal mensbeeld waarnaar iedereen gemodelleerd wordt. Hiermee benoem je ook afvallers, zij die buiten de norm vallen, die afwijken. In de vaste opstelling van het museum zie je dat deze norm verschuift met tijd en plaats.

VAN GOGH-MUNCH

De kunstenaars Van Gogh en Munch maken ook onderdeel uit van het programma 'De maakbare mens'. Hun identiteit als kunstenaar staat centraal. Aan de hand van een A.V. presentatie, gebaseerd op citaten uit hun

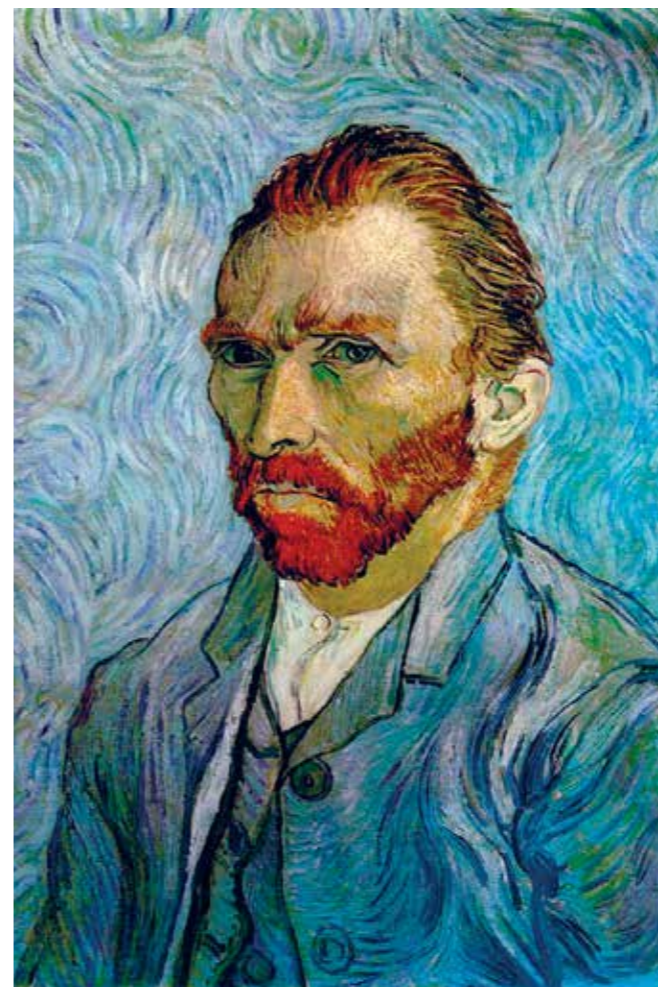
brieven en beeldfragmenten uit hun werk, vertellen zij over het verband tussen hun gekte en hun kunstenaarschap. Van Gogh is enige tijd opgenomen in een psychiatrische inrichting. Munch vond zichzelf niet gek maar zag zijn angst als de basis voor zijn kunst. Verder organiseert Het Dolhuys een randprogramma over gekte en genialiteit. Filosoof en ervaringsdeskundige Wouter Kusters geeft een lezing over o.a. waanzin als inspiratiebron.

ESSENTIES 1

In samenwerking met de stichting Willem van Genk en Kwintes organiseert Het Dolhuys een zomer-expositie met opvallende werk uit creatieve ateliers in Nederland. In de categorie Outsider Kunst komen ongekende oeuvres voor, die we graag willen tonen. In de eerste plaats om de artistieke kracht en authenticiteit die er uit spreekt. Het vormt de tegenpool van kunst die uit professionele handen vloeit, omdat het gericht is op de ontwikkeling van eigen waarde en zingeving. De verhalen die met het werk verteld worden, gunnen kijkers een blik in een ongekende wereld. Daarnaast laten we dit werk graag zien als oriëntatie op de voorzieningen die veel mogelijk maken en een bemiddelende rol spelen tussen de makers en publieke waardering. De tentoonstelling wil het debat voeden over de rol en betekenis van creatieve voorzieningen voor zowel deelnemers en de samenleving.

Door een oproep aan deelnemers van creatieve ateliers wordt getracht een 'stand van het land' te kunnen tonen met het beste en meest opvallende werk uit deze voorzieningen. Centraal is plaats ingeruimd voor een belangrijk werk van Willem van Genk, inmiddels internationaal beroemd kunstenaar.

Bij de start van de tentoonstelling wordt een symposium georganiseerd over de het functioneren en de betekenis van creatieve ateliers in Nederland en de vaak helende werking van het maken van kunst door mensen met een zorgvraag.

VERHUUR

Politiekorpsen, ministeries of het lokale bedrijfsleven: de afgelopen jaren heeft Het Dolhuys een diversiteit aan groepen mogen ontvangen. Formele programma's als vergaderingen of scholingsdagen worden op ontspannen wijze aangevuld met een rondleiding en een bezoek aan het museumcafé. Via deze weg maken veel andere, soms onverwachte, groepen kennis met Het Dolhuys. Veel niet GGZ gerelateerde organisaties weten ons steeds beter te vinden.

Op maandagen, buiten openingstijden, is Het Dolhuys zelfs regelmatig het toneel van grote bijeenkomsten als congressen en symposia. Het speels opgezette gebouw met historisch karakter, in combinatie met moderne faciliteiten, geeft een zakelijke bijeenkomst vaak een onverwachte inhoudelijke aanvulling.

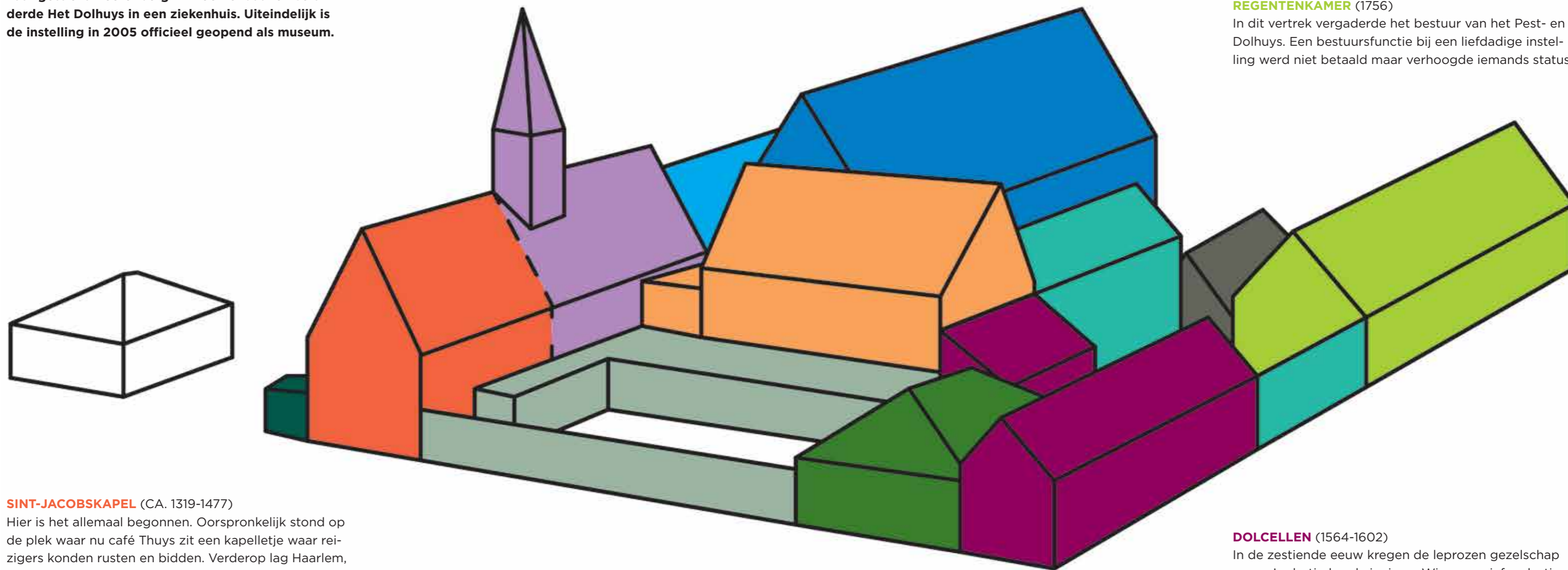

In de zomer van 2012 heeft Het Dolhuys haar museumcafé **Thuys** volledig gerenoveerd en opgeknapt volgens een bijzonder ontwerp van het ruimtelijk ontwerpbureau Overtreders W. Museumcafé Thuys is geschikt voor maximaal 100 personen en leent zich perfect voor feestjes, borrels, presentaties en diners (dansant).

HISTORIE

Het Dolhuys | museum van de geest is gevestigd in het voormalige Leproos-, Pest en Dolhuys, waarvan de oorsprong ligt in 1320. Het gebouw was oorspronkelijk gelegen buiten de stadsmuren van Haarlem als onderkomen voor 'dollen' en lijdens aan besmettelijke ziekten. In de 16e eeuw kregen de leprozen gezelschap van een nieuwe bewonersgroep, zo'n dertig krankzinnigen. In 1849 verhuisden de krankzinnigen naar gesticht Meerenberg in Bloemendaal en veranderde Het Dolhuys in een ziekenhuis. Uiteindelijk is de instelling in 2005 officieel geopend als museum.

SINT-JACOBSKAPEL (CA. 1319-1477)

Hier is het allemaal begonnen. Oorspronkelijk stond op de plek waar nu café Thuys zit een kapelletje waar reizigers konden rusten en bidden. Verderop lag Haarlem, dat na ca. 1350 rond de kapel een 'leprozerie' stichtte, een opvanghuis voor melaatse burgers.

ZIEKENZAAL (1862)

In 1856 veranderde het Pest- en Dolhuys o.a. in een ziekenhuis. In de ziekenzaal belandden mensen die het Elisabeth's Gasthuis niet wilde hebben, zoals lijdens aan schurft en syfilis. De weinige 'verplegers' waren vaak oud en gebrekkig en woonden meestal zelf ook in het complex.

LEPROENZAAL (1463)

De leprozerie kende twee groepen bewoners: gegoede melaatsen die zich een dienstbode konden permitteren, en de rest. De eerste groep woonde apart, de tweede in de zogenoemde 'Leprozenzaal'.

REGENTENKAMER (1756)

In dit vertrek vergaderde het bestuur van het Pest- en Dolhuys. Een bestuursfunctie bij een liefdadige instelling werd niet betaald maar verhoogde iemands status.

DOLCELLEN (1564-1602)

In de zestiende eeuw kregen de leprozen gezelschap van zo'n dertig krankzinnigen. Wie agressief en lastig was, werd opgesloten in een van veertien dolcellen. De meer rustige gekken liepen vrij rond. In 1849 verhuisden de krankzinnigen naar een gesticht. De cellen werden bijna allemaal gesloopt.

LOOPERSHUYS (1514)

Het Loopershuis was een keuringsstation voor melaatsen. Wie werd verdacht van lepra, moest zich hier laten 'schouwen'.

**“NORMALITY
IS A PAVED
ROAD: IT’S
COMFORTABLE
TO WALK, BUT
NO FLOWERS
GROW ON IT”**

- VINCENT VAN GOGH

CREDENTIALS

Het Dolhuys ontvangt geen overheidssubsidie en wordt ondersteund door de onderstaande partners uit heel Nederland:

FOUNDERS:

GGZ inGeest , GGZ Noord-Holland-Noord, Parnassia Bavo Groep / Dijk en Duin, Arkin

PARTICIPANTEN

GGZ NHN, Arkin, Rivierduinen, Dijk & Duin, GGZ in Geest, GGZ Friesland, Espria, GGZ Centraal, Antes Groep, RIBW/KAM, Anton Constandse, Stichting Lievegoed, De Jutters, HVO Querido, Lister, RIBW Zaanstreek, RIBW Arnhem, Cordaan, Emergis, De Forensische Zorgspecialisten, 's Heeren Loo, Anton Constandse

SPONSOREN

Zorgbalans, Achmea, Conclusion, Westvast Planontwikkeling BV, Van der Hoef & Partners Van Hoeckel, Kwintes, HumanCapitalCare, Qompas-groep, KPMG, Minddistrict, Mondriaan Groep, Ons 2e Huis

FONDSSEN

Mondriaan Fonds, Stichting M.O. Knipfonds, Lundbeck, Prins Bernhard Cultuurfonds, VSB Fonds, Ministerie van Justitie, Stichting Doen, Liliane Fonds

COLOFON

SAMENSTELLING

Het Dolhuys

EDITORIAL DESIGN

Anne Miltenburg | www.annemiltenburg.com

Het Dolhuys heeft zich ingespannen om alle rechthebbenden te achterhalen van de gebruikte beelden, indien u rechthebbende bent en niet bent gekend in het gebruik van beeld dan kunt u zich in verbinding stellen met Het Dolhuys.

info@hetdolhuys.nl | www.hetdolhuys.nl

DEELNEMENDE KUNSTENAARS

Vincent van Gogh, Remy Jungerman, Koos Breukel, Eddie Seesing, Melanie Bonajo, Lieven Nollet, Annaleen Louwes, Lennert (Heel erg anders), Katharien v.d. Hamer, Richard C. Smith, Lobanov, Mitsutero Ishino, Marilena Pelosi, Shinichi Sawada, Willem van Genk

Haarlem, mei 2015

IK BEN

NIET

VREEMD,

IK BEN EEN

UNIEKE

UITGAVE